

Denizin 5000 metre derinliğinde GİZLİ ARAŞTIRMA YAPAN BİR GEMİ

HANS JOACHIM SCHILDER

Amerikan deniz kuvvetleri bir Rus denizaltısının içinde neler olduğunu bilmek istiyordu. Nihayet Pasifik Okyanusunun 5000 metre derinliğinde böyle bir olanak eline geçti.

Araştırma gemisi «Glomar Explorer» in güvertesinden, bir gün önce denizden çıkarılan on Rus gemicisinin cesedi, denizcilik kurallarına göre merasimle tekrar denize atıldı.

Bu alışılmamış sahneyi CIA ajanları filme çektiler. İleride herhangi bir eleştiri karşısında uluslararası anlaşmalara hiç bir suretle aykırı hareket etmediklerini böylece ispat etmiş olacaktı. Çünkü bu kadar büyük bir derinliğe iniş her halde gazetelerin ilk sayfalarında büyük manşetlerle yazılan bir havadis olacak ve bütün dünya kamu oyunu ilgilendirecekti.

Yapılan iş ilginçti, bir Rus denizaltısının parçaları denizin dibinden çıkarılmış ve bunun için 50 milyar TL. harcanmıştı.

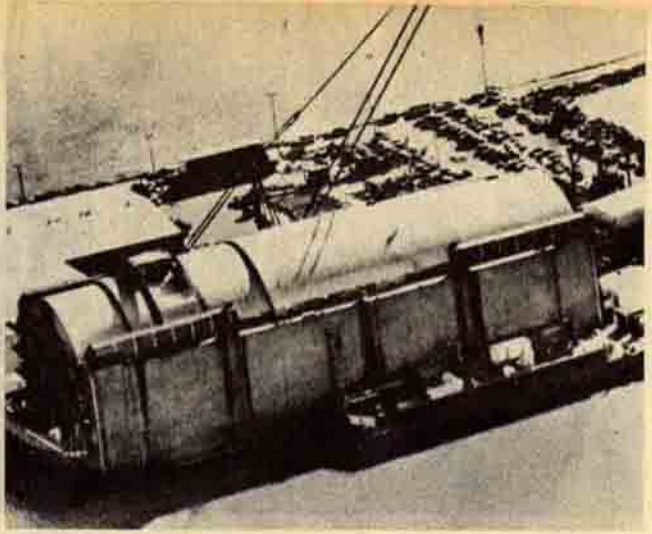
Bu şimdiye kadar harcanan miktardı, çünkü Amerikan Gizli Servisi denizaltı gemisinin 5000 metre derinde bırakılan kalıntılarına girişecekleri yeni bir deneme ile çıkarmak niyetindedir. Bunun için de daha birbuçuk milyar TL.'dan fazla bir paraya ihtiyaç olacaktır.

Bu muazzam teknik başarı bir taraftan da CIA (Amerikan Gizli Haberalma Örgütü)nün prestijini kurtarmıştır.

Öykünün başlangıcı 1968 tarihine düşer. G serisinden dizel motoruyla işleyen bir Rus denizaltı gemisi, boşalan bataryalarını tekrar doldurabilmek için Havalı'nın 750 kilometre kuzey batısındaki deniz bölgesinde yavaş yavaş dolaşıyordu. 98 metre uzun ve 5,2 metre geniş olan gemi su üze-

36.000 Tonluk Glomar Explorer gemisinin sondaj kulesi yanında ortada, indirildiği zaman denize indirilebilen iki çelik direği vardır. Denizin altında bunlara bir yüzen dok bağlanır.

Yüzen dok «HBM one» soldaki resimde denize indirildikten sonra görülmektedir. Üzerindeki güverte Rus keşif uydularının gözleminde, denizden çıkarılan denizaltıyı ve gizli tutulan kaldırma mekanizmasını saklar.

rinde giderken 2250 ton ve derinlerde giderken 2700 ton suyun yerini kaplıyordu. Geminin silâh donatımı üzerinde Batı uzmanları hâlâ aynı fikirde değildirler, G serisi denizaltı gemileri genellikle kulelerinde nükleer patlayıcı başlıklı üç roket taşırlar. Bunlardan başka ayrıca ondan fazla torpido atma kovani (altısı önde, dördü arkada) vardı ki bunlar düşman hedeflerine nükleer patlayıcı başlıklı torpidoları atmak için kullanılırdı.

Pasifikte tamamiyle normal bir şekilde süren yolculuk birden bire hiç beklenmedik bir sonuç aldı. Bir patlama oldu ve 86 kişilik mürettebat bir dakikadan daha az bir zamanda Pasifiğin 5000 metre derinliklerinde kayboluverdi.

Bu patlamanın sebebi hâlâ bir tartışılma konusudur. Ne âdi, ne nükleer patlayıcı başlıklar patlamış olamaz, çünkü savaşta kullanılmak üzere yapılan patlayıcı maddeler kendiliklerinden ateş almazlar.

Uzmanlar muazzam kurşun bataryalardan şüphelenmektedirler: akümülatörler doldurulurken veya boşalırken gaz çıkarırlar, patlayıcı oldukları için bu gazlar denizaltılar için daima büyük bir tehlike olduklarından genellikle çok büyük bir özenle ele alınır, süzülür, filtreden geçirilir.

Bataryaların havalandırılmasında yapılacak en ufak bir hata Rus denizaltı gemisinin Pasifikte batmış olmasına sebep olabilir.

Ruslar ilk önce denizaltılarının batmış olduğunu ilân etmeği düşünmediler. 6. hafta süreyle Rus balıkçı gemilerinden bir filo, yankı aygıtlarıyla, geminin kaybolmuş olacağını tahmin ettikleri yörede

dolaşıp durdu. Fakat aygıtları hiç bir yankı kaydedemediler. Bir taraftan da Amerikan keşif uçakları onların ne yaptıklarını yakından izliyordu ve sonunda Rus filosu hiç birşey yapmadan balık yakalamakta olduğu yerlere döndü.

Bu sefer onların yerini Amerikalılar aldı. Pearl Harbour'da bulunan devamlı Sonar Kontrol Sistemi sayesinde Ruslara nazaran üstünlükleri vardı: Patlama onlara denizaltının tam nerede battığını noktası noktasına saptamak imkânını vermişti.

Onlar da bu bilgiden faydalanacaklardı. Amerikan Deniz Kuvvetleri elindeki «Mizar» denizaltısı sayesinde büyük derinliklerde iş görmek olanağına sahipti. New England önünde 2500 metre derinlikte batmış olan «Thresher»'in kalıntıları ve Rus denizaltısından birkaç hafta önce batmış olan 13.000 metre derinlikteki Scorpion'un enkazı bu derin denizlere özgü denizaltı gemisiyle bulunmuştu. Bu sefer de Mizar istenen sonuçları vermeği başardı: Rus denizaltısının fotoğraflarını çekti.

Fotoğraflar denizaltının yarısının zarar gördüğünü gösteriyordu. Patlama esnasında geminin gövdesinde bir delik açılmış ve deniz suyu da bu delikten içeri girmişti: 5000 metredeki öldürücü su basıncı da bu sayede iç basınçla denge haline gelmişti. Su basıncı her on metrede bir atmosfer arttığından, bu derinlikte her santimetre kare üzerine 500 kilopond'luk bir basınç binmektedir.

Amerikan savunma uzmanları böylece ellerine tam bir Rus denizaltısının geçeceğini umdular. Böylece casusluk tarihinin en cesur ve çılgın planı ortaya atıldı:

Roketleri, torpidoları ve her şeyden önce Rusların gizli şifreleriyle gemi gövdesinin denizden çıkarılması.

Deniz hukukuyla ilgili duraksamaları bir tarafa bırakıldı. Gerçi sivil gemiciliğin tersine askeri bir geminin enkazı başka bir ulusa ait bir gemi tarafından denizden çıkarılsa bile gene kendi Hükümetinin malı sayılır. Fakat Amerikalılar buna da bir çare buldular ve «Ruslarla stratejik silâhların sınırlandırılması görüşmelerinde bu sorunu da aydınlatırız» dediler. Bir taraftan da hiç bir makamın üzerine almak istemediği bu girişime sahip çıkan ve yönetimini üstüne alan bir örgüt de bulundu, bu CIA idi.

1971 Mayısında Sun Strip Building ve Dry Dock Company tersanelerinde Ches, ter, Pennsylvaniada, CIA'nın gözetimi altında bir geminin yapımına başlandı, bu ileride gazetelerin büyük başlıklarla kendisinden söz edecekleri Glomar Explorer'di (Bilim ve Teknik'te de ondan iki kez bahsedilmiştir).

Girişime «Operation Jennifer» adı takıldı ve son derece gizli tutuldu. Gerçekten de gemi büyük bir gizlilik içinde yapıldı ve bütün dünya onun deniz altında bakır ve mangan yumruları aramak için tasarlanmış olduğunu öğrendi ve buna inandı. 4000'den fazla insan gördüklerini kimseye söylemeyeceklerine yemin ettiler.

4 Temmuz 1973'te işler tamamlandı: Glomar Explorer suya indi. 185 metre uzunluğunda ve 34 metre genişliğindeki gemi komple donatılmıştı. Altı motor 2000 BG'lik bir güç üretiyordu ki bu saatte 12 mil (22 km) için yeterliydi. Beş dizel jeneratörü, otomatik bir yönetme sistemi ve ölmüş Rus bahriyelilerinin muvakkaten cesetlerinin konulacağı bir soğuk hava odası, geminin görevlerini yapabilmesine yardım etti. Denizaltının denizden çıkarılabilmesi için «Glomar Explorer'in gövdesi açılır kapamı şekilde yapıldı. Buradan 62 metre yükseklikte bir «delme kulesinin» kolları ve hemen hemen aynı yükseklikte dört döner vincin kaldırma donatımı aşağı bırakılabiliyordu, bunların her biri 800'er tonluk bir taşıma niteliğine sahipti.

Geminin denize indirilmesinde Amerikan gizli haberleşme örgütü büsbütün özel bir şey düşündü: Ciddi bir bilim dergisi olan «National Academy of Science» de derin denizlerde mangan yumrularının bulunmasından ve Glomar Explorer'in bunları araştıracağından bahsetti. Bu derginin bir abonesi de Rus Elçiliği idi, makaleyi yazdıran da CIA idi.

Aynı sıralarda San Diego'daki National Steel ve Ship building tersanelerinde garip bir şey yapılmıştı. Bu dört kat yüksekliğinde ve 103 metre uzunluğunda yüzen bir doka benziyordu. Üzerindeki muvakkat çatı Rus keşif uydularından bunun altındaki sırrı saklıyordu.

Temmuz'un sonunda Glomar Explorer ve «HMB one» adı verilen dok Rus denizaltısının 6 yıl kadar önce batmış olduğu yere demirlediler. Yüzen dok 45 metre derinliğe kadar indirildi ve romorkör ile Glomar Explorer'in altına çekildi. Kurbağa adamlara, doku araştırma gemisinin gövdesindeki özel açılır kapamı iki pencere vasıtasıyla denize indirilen direklerle bağlamak görevi verildi. Bundan sonra üstündeki çatı alındı. Bunun altında muazzam bir kavrama ve çekme donatımı vardı.

Jennifer girişiminin en önemli evresi başladı. Hüküm süren akıntı ve kuvvetli rüzgârlara rağmen kompüter'in yardımıyla Glomar Explorer hedef bölgesinde tutuluyordu. Yakalama donatımı fotoğraf makineleri tarafından yönetilmek suretiyle batmış denizaltıya metre metre yaklaşıyordu. Şimdiye kadar böyle bir derinlikte bu şekilde bir çıkarma işi yapılmış şey değildi.

CIA'nın 48 uzmanı Glomar Explorer'in güvertesinde denizin dibinde olan şeyleri izliyorlardı. Yakalayıcı donatımın pençeleri geminin gövdesini kavradı. Denizaltı denizin dibinden yükselmeye başladı. Fakat 2800 metre derinlikte anlaşılmayan birşey oldu, denizaltı enkazı birden bire parçalandı.

Amerikalıların deniz yüzeyine çıkarabildikleri «yalnız» Rus gemisinin ön kısmının üçte biriydi. Bunun içinde nükleer patlayıcı maddelerle donatılmış olan torpidolar ve on ölü gemici vardı, ne roket vardı, ne de şifre.

Tabii bu Amerikan silâhlı kuvvetlerinin iddiasıdır, fakat buna çok fazla güvenilmemektedir. Amerikan gazeteleri geminin arka kısmının çıkarıldığından söz etmektedirler, hatta bazıları bütün geminin bile çıkarılmış olduğunu söyleyecek kadar ilerj gitmektedir. CIA pek sesini çıkarmamakta, buna karşılık tahminler gittikçe genişlemektedir. UPI haberler ajansı ise denizden 5 kilometre derinlikten «çok mükemmel şeylerin» çıkarıldığını bile söylemektedir.

Yalnız senatör Mansfieldin doğruladığına göre denizaltı pek de mükemmel değildir. Bahis konusu olan tip nisbeten az ilginç bir tipti, bundan 1958 - 59'da 20

adet servise girmişti ve nükleer motorlara bile sahip değildiler.

Rusların gizli kilit makineleri bulunsaydı, işte o zaman bu mükemmel bir şey olurdu. Fakat CIA bunun aksini iddia etmektedir.

Yalnız Ruslar ihtiyatlı insanlardır. CIA'nın eline bütün zeminin geçip geçmediğini tam bilmediklerinden herşeye rağmen şifrelerini değiştirdiler. Amerikalılar ise şimdilik «yorum yok»tan başka birşey söylemiyorlar.

Bununla beraber onlar denizin dibinde herhalde birşeyler unutmuş olacaktırlar. Zira bu yılın Temmuzunda Glomar Explo-

rer yine yola çıkacaktı. Hedef Hawai adalarının 750 kilometre Kuzeybatısıdır.

Bu ikinci yolculuk Amerikan vergi mükelleflerine 2 milyar TL.'sına mal olacaktır. Girişimin tümü ise 6 milyar TL.'sına çıkacaktır. Gerçi Amerikan halkı CIA'nın «Ulusun bu üzüntü kaynağının» adının yalnız rezaletlere karışmamış olmasından bir taraftan da memnuluk duymaktadır. Yalnız artık lüzumsuz girişimlere verilecek paraları yoktur. Eski ve bu arada değiştirilmiş gizli bir şifre ve eskimiş roketler için 6 milyar lira harcamayı biraz fazla bulmaktadırlar.

HOBBY'den

KONFORLU YAŞAM

Yeni mimari tasarımlar insan ögesini en ön plânda tutuyor. Sosyal bilimciler, kendi evlerinde oturacak insanların gereksinmelerini anlaması için mimarlara yardım ediyor.

ANN FEREBEE

İrk yıl kadar önce tanınmış Fransız mimarı Le Corbusier, Bordeaux kentini yakınlarındaki Pessac'ın küçük bir köyünde yeni bir konutlar grubu kurdu. Corbusier, çevrenin ekonomik ve sosyal sorunlarını gözönüne alarak, içinde yaşaması zevkli olan düşük maliyetli ve modern görünümlü evler yapmayı düşündü. Yedi yıl sonra birkaç toplumbilimciyle beraber Pessac'a giden başka bir Fransız mimarı, evlerde oturanların Corbusier'nin geniş pencerelerini daralttıklarını, ışık bacaklarını kapattıklarını, terasların üzerine çatı koyduklarını ve boş yerleri tıkadıklarını şaşkınlık içinde gördü. Diğer sakinler ise mimarın düz olan çatısının üzerine, yüklü kişisel giderler karşılığı, geleksel çatılar kurmuşlardı. Mimarın, binalarında belli olan düşünceleri ile bu binalarda oturanların istekleri arasındaki farklılık, son beş yıl içinde mimarlığın yeniden bir meslek olarak düşünülmesine yol açtı. Sonuç olarak, ikibin yıldan beri «sanatların kraliçesi» olarak tanımlanan mimarlık, sosyal bilimlerle bir evliliğe, daha doğrusu bir deneme evliliğine giriyor.

Pessac'ta oturanlar Corbusier'nin tasarımlarını, yerleşim gereksinmelerini ve kendi zevklerini yansıtmaları için değiştirmişlerdi.

Daha yakın bir zamanda Missouri eyaletinin St. Louis kentindeki «kötü şöhretli» yerleşim bölgesi Pruitt Igoe'da öfkeli ev sahipleri evlerinin yıkılmasına neden oldular. Oysa 1958 de Pruitt Igoe açıldığı zaman mimari dergiler, onu fakirlerin yaşam düzeyini yükselttiği için övmüşlerdi. Ama Pruitt Igoe çok fazla sayıda fakir insanı çok yoğun bir şekilde bir araya getirdiğinden, bundan faydalanan soyguncular, uyuşturucu madde satıcıları ve genç haydutlar koridorları serbest atış alanları şekline soktular. Güç durumda kalan şehir yöneticileri büyük bir atılım olan bu konutlar topluluğunu, açılışının üzerinden on yıl geçmeden yıktırmaya başladılar. Şimdi Pruitt Igoe sadece estetik üzerine kurulmuş tasarımların yetersizliğini ve yerleşim sonrası değerlendirmesinin, hataları düzeltici bir araç olarak kullanılmasındaki önemi belirten bir sembol oldu.

Yerleşim projelerinde oturan aileler, yurtlarda oturan öğrenciler ve günün belli bir bölümünü kurumsal yapılarda geçirenler için, mimari düşüncedeki bu değişiklik, onların gereksinmelerini daha iyi karşılayan çevre şartları getiriyor. Yerleşim sonrası gereksinmeleri açısından bu düşünsel kayma, mimar ve tasarımcıya